

Jakarta 7 Koningsplein

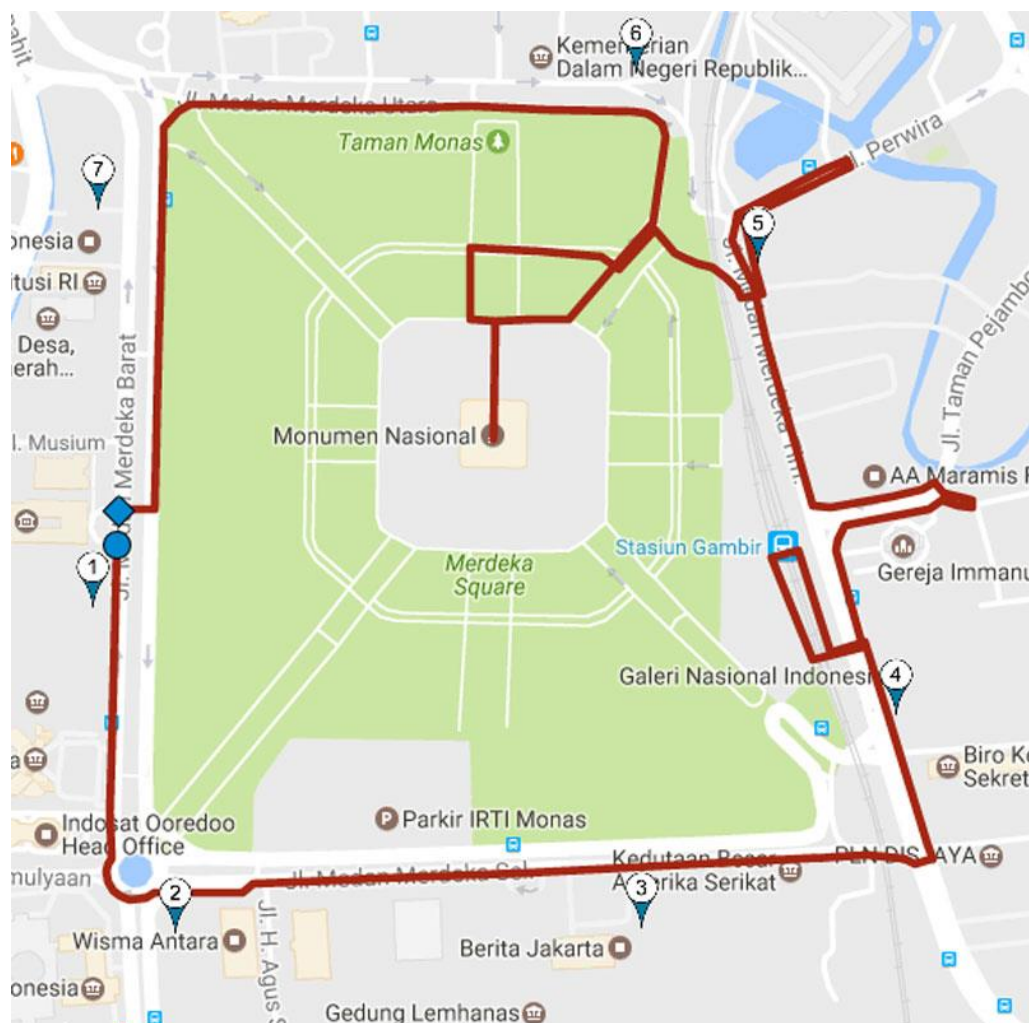
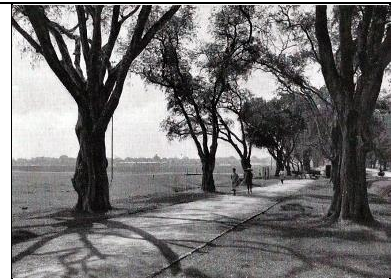
Afstand: 6½ km. zonder verblijf in musea.

Rustpunten: In de Jl Agus Salim (Laan Holle) zijn enkele kleine restaurants en op nr. 35 Natrabu, Masakan Padang. Ook in het Stasiun Gambir zijn op de begane grond diverse gelegenheden. Aan het begin van Koningsplein Noord ligt, rechts van de voormalige Volkscredietbank, de Jl Veteran I. Op nr. 11 in die straat ligt 'Ragusa – Es Italia'. Op het eind van Koningsplein Noord kan men in westelijke richting doorlopen naar de Jl Abdul Muis, waar het restaurant D' Cost is gevestigd.

Pas na 1800 ontstonden de 'uitgelegde buitenwijken' van Batavia: Rijswijk, Noordwijk, Koningsplein (de zogenaamde long van de stad, op een schilderij uit de eerste helft van de vorige eeuw nog te zien in zijn oorspronkelijke staat, een reusachtige alun-alun midden in het dichtbegroeide land, met vrij uitzicht op de bergen Salak en Gedeh). [Hasse]

In 1809 besloot nu Daendels op zijne grootscheepsche manier om een reusachtig exercitieveld aan te leggen, dat Champ de Mars

zou heeten. Daartoe werden van allerlei personen, meestendeels van Van Riemsdijk, de gronden aangekocht, die het oude weideveld van het Binnenhospitaal den omvang hebben gegeven van het tegenwoordige Koningsplein. Het aplaneeren kostte echter veel geld en nog jaren lang bleef het terrein zeer moerassig.

Begin van de wandeling: Museum Nasional – Museum Pusat.

Museum van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

De eerste Koning van Siam met den halsbrekenden naam Somdet Phra Paramendr Maha Chulalonkorn, vergezeld van een talrijk gevolg, brengt Gouverneur Generaal Mijer een bezoek en schenkt bij die gelegenheid den bronzen olifant aan het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen als een blijvende herinnering aan zijn komst. Het prachtig gemodelleerde beeld prijkt nog steeds op het voorplein van het museum alhier. [Ido]

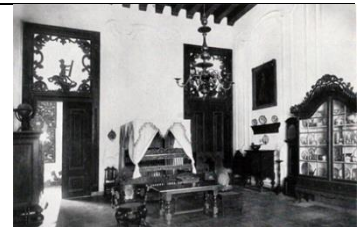
[1917] En eindelijk zouden we gaarne een catalogus tegen billijken prijs willen verkrijgbaar zien gesteld. Er wordt herhaaldelijk naar gevraagd en het genot zou zooveel groter zijn, als wij zaal voor zaal konden nakijken wat er in beeld en sieraad wordt voorgesteld.

Ga na de ingang linksaf, naar de bewerkte houten deur.

De voormalige Compagnieskamer. Deze ruimte is in de loop der tijd verscheidene malen opnieuw ingericht en bevat nog enkele meubels uit de tijd van de VOC.

De betimmering van deze kamer komt uit het pand Toko Merah, dat aan de Kali Besar in de beneden-stad ligt. De twee ramen zaten in de voorgevel. Men moet zich dus de straatdeur in den buitenmuur naast die ramen denken.

Ga, na het bezoek aan de voormalige Compagnieskamer, **linksaf**.

Links: De volgende deur gaf vroeger toegang tot de bibliotheek.

Hoorde hij niet dat er in het gebouw naast de bibliotheek, in de Rechtshogeschool, iets voorviel – was het dan niet – Het hard schuiven van een emmer – een emmer? – over de naakte vloer, schreeuwen – schreeuwen? Japans schreeuwen, van woede – een ander Japans schreeuwen, brullen, en was dat slaan? Met een stok? Na een stilte een vreselijke kreet van pijn. [Ferguson]

De hooggeroemde boekerij bestond uit een menigte lege kasten, die duidelijk vol geweest zijn. Op mijn vraag of die hss. en boeken bij de een of ander ter leen waren, werd mij geantwoord, dat niemand zich zoveel zweets berokkende, boeken te latten halen om ze te lezen, maar dat men zulke werken, als ze van prentjes voorzien zijn, gaarne bij zich aan huis hield totdat men de tijd kon vinden, om er de prentjes uit te scheuren en er de lieve kindertjes mee te laten spelen. [Van der Tuuk]

Ga terug naar de ingang van het museum.
Ga tussen de twee trappen door en daarna rechtsaf.
Links:

Zeer belangwekkend vond ik de voorstelling van het Karnen van de Oceaan; een slang om den berg geslingerd, dien Vischnoe's schildpad draagt, dient goden en demonen als karntouw, waarmede zij de Wereldzee karnen, opdat boven drijve de Amurta, de drank, die hun de onsterfelijkheid geeft. [Couperus]

Ga terug naar de gang tussen de twee trappen en ga rechtsaf.

De Ganeça – god der Wijsheid – uit ‘andesiet’, vierarmig, wijdbeens gehurkt, met den olifantskop, de snuit in een der handen, treft zeker dadelijk door een wonderlijk volmaakt modelé, zoo mollig, dat men zich afvraagt, hoe ooit dit harde steen zich voegde naar eens beeldhouwers vromen, volhardenden beitel. Maar is eene dergelijke vermaterializeering der Wijsheid daarna niet slechts te waardeeren als men om haar oproept de atmosfeer van den Ganges of welk Voor-Indische natuurmonument ook, en

dan zulke identieke atmosfeer, zulk identiek moment, overplaatst naar oud Java, waar dit beeld werd gevonden? Is zulk een beschouwing naar tijd en plaats noodig, als wij een Hermes, een Sater, een Afrodite zien? [Couperus]

Ga rechtdoor, langs de binnenhof.

En dat is zeker het geval met de bibliotheek die we op onze wandeling over de galerijen die de fraaie langwerpige achtertuin omzomen, kunnen binnenkijken. [Ferguson]

De boeddha's en andere beelden van Borobodoer en van onderscheidene vindplaatsen van Hindoe bouw- en beeldwerk werden opgespoord, ontvangen, geplaatst in de zaal, overdekte binnenplaats en galerij en een iegelijk kon er vlak bij komen.

Ga na de binnenhof rechtdoor naar de 2de zaal.

De Hindu-bronzen.

En tegenover die 'goudkamer' is er in den bovenbouw een andere, waar een misschien kostbaarder verzameling toegankelijk werd: het is die der Hindoe-bronzen, de fijnste en rijkste ter wereld.

Ga rechtsaf en daarna de aan elkaar geschakelde zalen door, in de richting van de ingang.

Rechts: De gamelan van den Sultan van Bandjermassin.

De prachtige gamelan van den Sultan van Bandjermassin, de monumentale gamelan, zou zou zij nooit meer worden bespeeld....? [Couperus]

Ik meen me te herinneren dat bepaalde dingen, zoals de muziekinstrumenten, nog op precies dezelfde plek staan, in dezelfde zaal, als vijfendertig jaar geleden. [Ferguson]

Links: Een opstelling voor de vertoning van de wajang kulit.

Het tooneel waarop deze poppen vertoond worden, bestaat uit een scherm van wit sarunggoed. Bovenaan hangt een lamp; aan den benedenkant bevindt zich een dwars stuk zachte pisangstam, waarin de poppetjes, die aan een spits toeloopend latje bevestigd zijn, vastgeprikt worden. [De Wit]

Als de voorstelling begon waren alle poppen in de pisangstam gestoken. Een groep aan het linker uiteinde en een groep aan het rechteruiteinde. Daartussen was dan het toneel.

De dalang greep de poppen die hij nodig had of de helper die het hele verhaal kende, gaf ze hem snel aan. Hij stak ze dan in het midden van de zachte stam en liet de figuren licht heen en weer zwaaien, zodat het leek of ze met elkaar praatten, voor elkaar bogen, van elkaar terugdeinsden of op elkaar toe kwamen. [Zikken]

Op het eind: Een kaart van het eilandenrijk.

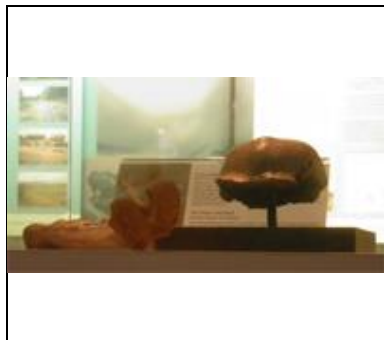

Men voelt zich op een knooppunt, realiseert zich welke erfenis het Nederlandse gezag – onder andere – aan het regeringscentrum in Djakarta heeft nagelaten: het nog onopgeloste, om vele complexe redenen nooit ten volle doorvorste vraagstuk van de verhouding tussen Java – en al wat die naam, dat begrip, inhouden – en de andere gebieden van het immense eilandenrijk. Met behulp van maquettes, kaarten en tabellen worden hier alle volkeren en rassen vanaf de uiterste noordpunt van Sumatra tot aan de grenzen van

West-Irian in hun afzonderlijke kenmerken getoond, en daardoor broederlijk verenigd binnen een kader dat - op de kaart van Europa geprojecteerd - zou reiken van Schotland tot diep in Tasjkent. Het is wel goed te bedenken, dat deze eenheid alleen bestaan heeft als blauwdruk voor het imperium-in-wording in de nadagen van het Nederlandse koloniale gezag, en als wensdroom in de gedachten van de post-koloniale Indonesische leiders. [Haasse]

Ga linksaf, naar het nieuwe gedeelte van het museum.

Op de 1ste verdieping: de Homo Erectus Eugene Dubois.

Java behoort tot de oudste bewoonde gebieden op aarde. Men heeft op Midden-Java sporen gevonden van mensachtigen uit het Pleistoceen, en skeletonderdelen van de pithecanthropus erectus, de zogenaamde 'Javamens'. Toen door reeksen van geweldige vulkanische uitbarstingen en door overstromingen omstreeks het einde van de ijstijd dit gedeelte van het Zuidoost-Aziatische vasteland in een archipel was veranderd, bleven diep in de binnenlanden van de grote eilanden resten van de oerbevolking voortbestaan, een klein, donkerhuidig ras, naar wordt aangenomen verwant aan de Dravida's van Voor-Indië en de negroïds. [Haasse]

2de verdieping: Prasasti Ciaruteun – Kampung Muara – Ciaruteun Hilir – Cibungbulan – Bogor.

De “beschreven steen” uit de Ciaruteun.

In de vroege vijfde eeuw heerste er in West-Java een koning Purnawarman, heer van het rijk Taruma. Dit staat gebeiteld op grote zwerfkeien, die in de omgeving van Bogor werden ontdekt: in twee daarvan zijn de voetafdrukken van de vorst, en zelfs die van zijn staatsie-olifant uitgehouwen. Ofschoon volgens de inscripties onoverwinnelijk en godgelijk (een evenbeeld van Wishnu) zag Purnawarman zijn heerschappij vergaan. [Haasse]

3de verdieping: Prasasti Tugu.

Bij Toegoe, niet ver van Tandjoeng Priok, de haven waar Batavia nu zo trots op is, naar de kant van de Tjitaroem toch weer, werd een steen ontdekt ‘van eenigszins conischen vorm’, nu in Batavia's Museum ondergebracht, waarop de grote Kern ontcijferde: ‘Door een sterkarmigen, eerwaardigen oppervorst eertijds stroomde de Candrabhâgâ, na de genoemde (of: een beroemde) stad bereikt te hebben, in zee; (namelijk) door den doorluchtigen Poernawarman, die door voorspoed en deugden schitterde en boven andere vorsten uitmunte, in het 22ste jaar zijner gelukkige regeering. [Du Perron]

4de verdieping (met de lift te bereiken): Inhoud van o.a. de voormalige “goudkamer, bewerkte sieraden van goud en edele stenen”.

Ga bij het verlaten van het museum rechtsaf: Jl Medan Merdeka Barat (Koningsplein West).

Rechts: Kementarian Pertanahan.

Plattegrond 1

Rechtshoogeschool en de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte (1927).

De jurist prof. Sudiman Kartohadiprodjo in een artikel in het weekblad ‘Siasat’ stelt het haast nog scherper: ‘De Nederlandse taal is nog nodig om een academische graad te verwerven of ten minste om jurist te worden.’ Hij betoogt, dat het niet alleen om leerboeken gaat, maar dat het recht, zoals het nu in Indonesië gesproken wordt, nog bijna geheel berust

op Nederlandse rechtsregelingen en Nederlandse jurisprudentie, zelfs wat het adatrecht betreft. [Romein-Verschoor]

29 Maart [1942] In de Rechtshoogeschool op het Koningsplein West is het hoofdkantoor van de Kenpeitai. [Bouwer]

Rechts: 15 – Kementarian Koordinator, gebouwd in 1937 door Blankenberg voor de Consul Generaal van Japan.

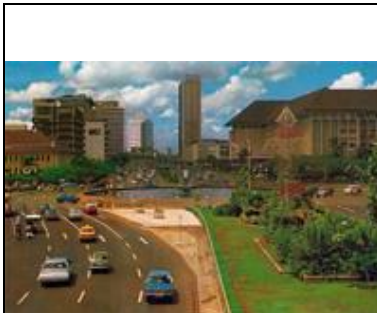
3-9-1945 De Zweedse consul-generaal, Lehman vertelde mij, dat de heren Spit en Krijger zaterdag na aankomst in Batavia een onderhoud hadden met de chef-staf van het 16e Japanse Leger, gen. Yamamoto, in diens ambtswoning in de voormalige residentie van de Japanse consul-generaal aan het Koningsplein-West. [...] De hele commissie-Spit is in het Kramatkamp opgesloten. [Bouwer]

Rechts: Jl Budi Kemuliaan III.

“Het eerste huis rechts van Gang Boentoe Koningsplein”.
Hij vaart verschrikkelijk en luidkeels uit: “Schurk, schoelje, moet ik je nu niet neersabelen als ’n hond.....”
Het was twee uur in de nacht. De familie d’Arnaud Gerkens, door die buitengewoon krachtige verwenschingen en bedreigingen gewekt, stiet hare vensters open en riep terug: “Houd den dief, meneer Beets, we komen U te hulp....!” [Ido]

Links: Kruispunt met fontein.

Waar zuid- en westzijde van het plein een hoek vormen, sproeien zeventien fontein in een rond bassin rood en wit beschenen water: de nationale kleuren; de middelste straal haalt een hoogte van acht meter. Zij verzinnebeelden de zeventiende dag van de achtste maand, 17 augustus, de dag van de onafhankelijkheid. Op de rand van het bassin zitten honderden mensen te kijken naar het gewoel, naar de verlichte ballons met een franje van reclamestroken, die boven de jaarmarkt in de lucht hangen, naar het verkeer, dat in een glinsterende stroom aangezet komt langs de ook al met bonte lichten overspannen Djalan Thamrin, de grootste nieuwe verkeersweg in het stadscentrum. [Haasse]

Steek de Jl Budi Kemuliaan (Scottweg) en de Jl Thamrin **over**.

Links: Standbeeld van Thamrin.

Op 11 januari 1941, des ochtends om 4 uur, stierf in zijn woning op Sawah Besar te Batavia Mohamad Hoesni Thamrin, de bekende, veel bewonderde en veel verguisde leider van de nationalistische beweging in Nederlands-Indië. Hij was 47 jaar geworden, een leeftijd die recht gaf, nog veel van deze zeer bijzondere figuur te verwachten. Voor het publieke leven der kolonie, voor de volksbeweging, welker geduchte voorman hij was, betekende zijn heengaan een onherstelbaar verlies. [...]
Bij de heer Thamrin, ondervoorzitter van de Volksraad, werd huiszoeking gedaan, op een moment waarop hij doodziek lag: hij stierf enige dagen later. Op welke gronden tot deze opzienbarende maatregel besloten was, is nooit duidelijk gemaakt. Het enige resultaat

was, dat Thamrin door de bevolking als slachtoffer van het koloniale bewind en martelaar voor zijn overtuiging werd beschouwd en een onafzienbare schare de lijk kist volgde toen hij begraven werd. [Koch]

Ga rechtdoor: Jl Medan Merdeka Selatan (Koningsplein Zuid).

Op Koningsplein-Zuid is de weg om onbekende redenen een eindje omgelegd. 't Werk van de Australische krijgsgevangenen, die iedere dag tot het middel naakt door de stad worden vervoerd in vrachtauto's naar de plaatsen, waar ze te werk worden gesteld. Voorbijgangers steken af en toe een duim of twee vingers op. [Jansen]

Rechts: 18 Departemen Energi dan Sumber Daya Mineral (Nederlandsche Koloniale Petroleum Maatschappij: N.K.P.M.). Plattegrond 2

Ook van dit gebouw werd de uitvoering, na gehouden aanbesteding enkele maanden geleden, onder Directie van Fermont-Cuypers aan de H.B.M. opgedragen. In de middenpartij van het frontgebouw zullen 4 beeldengroepen worden aangebracht, waarvan ontwerp en uitvoering zijn opgedragen aan den Nederlandschen beeldhouwer L.S. Noordaa, terwijl eveneens door hem 3 figuren (emblemten der Maatschappij) worden ontworpen, welke boven de 3 deuren van den hoofdingang worden geplaatst.

Links: Lapangan Merdeka, met in dit gedeelte van het plein de plaats van Taman Ria.

Aan de voet van dit monument strekt zich voor de duur van enkele jaren, langs een van de brede wegen die nu de vlakte diagonaalsgewijze doorkruisen, een nederzetting uit van paviljoens en tentoonstellingsruimten in alle bouwstijlen van Oost en West: de Taman Ria of 'Fair' [1969-1989 (?)], waar men kennis kan nemen van de voornaamste industrieproducten die de wereld te bieden heeft; en daar weer omheen, tot aan de overkant van de rijbanen, is een brede ring van eettentjes en kramen, een gewemel van gekleurde lichten en rossig-walmende olielampen. [Haasse]

Wat herinner ik me vooral van de Pasar Gambir, de jaarmarkt uit die tijd, die toen werd gehouden op een ander gedeelte van het Koningsplein? Allereerst en vóór alles: de smeulende zwarte ogen van een Indonesiër die onverhoeds de mijne troffen en vasthielden – een verboden, absoluut verboden contact, een belofte zonder enig ander vooruitzicht dan angst, werkelijk of je aan de rand stond van een afgrond. [Ferguson]

... het ieder jaar weerkerend genot van in een groep zonder ouderlijk toezicht naar de Pasar Gambir te mogen (waar we de stands links lieten liggen om zonder aarzeling het meegekregen geld te gaan opmaken bij de zweef en draaimolens, in de lachspiegeltent of de doolhof of in de showkramen met hula-hula girls, vuureters, monsters en zeemeerminnen. [Haasse]

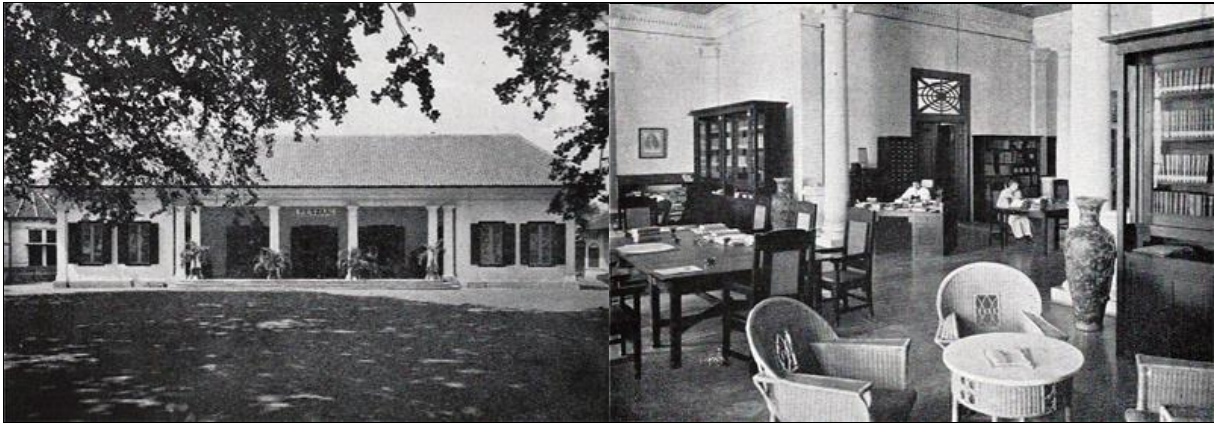
Hoofdingang van den Pasar Gambir in 1925

Rechts: Jl Agus Salim (Laan Holle).

We reden nu in 'n stevig vaartje naar den Theresiakerkweg en meenden elkaar reeds te kunnen gelukwensen toen we halverwege Gang Holle, liefst schuin achter het aan het Koningsplein-Zuid gelegen Hoofdkwartier van de 23ste Britsch-Indische Divisie, toch nog in de val liepen. Een gansche bende hysterisch gebarende knapen hield ons aan. [Fabricius]

Rechts: 11 – Lembaga Ketahanan.

... werd den 19den Augustus 1916 ter herdenking van het 100-jarig herstel van het Nederlandsch gezag in deze Koloniën, te Weltevreden opgericht de "Vereeniging tot bevordering van het Bibliotheekwezen". Behalve met tal van contribuanten ving de Vereeniging aan met een kapitaal groot f 37.500 aan giften en met de beschikking over het gebouw van de Natuurkundige Vereeniging tegen een vergoeding van f 500 's jaars.

Rechts: 10 Militer.

Hotel Koningsplein, voordien de plaats van de School tot Opleiding van Inlandsche Rechtskundigen.

Hotel Koningsplein, Weltevreden, Java, 6 Juni 1922.
Tertstra, een tweede luitenant, infanterist, Rob Deckers en ik hebben onze intrek genomen in een goed hotel en beschikken nu met ons drieën over een paviljoen met eigen voorgalerij.
[Fredericy]

Rechts: de plaats van de voormalige burgemeesterswoning en gemeentehuis.

Rechts: Balai Kota, de voormalige Gouverneurswoning.

Plattegrond 3

Zijn hoogst moderne, weer schitterend ingerichte vergaderkamer is gelegen in een nieuwbouwkantoor dat bijgebouwd is op het erf van een groot oud-Indisch huis op Koningsplein Zuid, ik houd me gemakshalve maar even aan de vroegere namen, waar in onze tijd de gouverneur van West Java resideerde. Hij laat ons ook het oud-Indische huis zien, nu ontvangstruimte. [Ferguson]

Rechts: Istana Wakil Presiden: WAPRES.

Een terrein met het verbouwde Savoy Hotel en de woning van de President-Directeur van de Javasche Bank.
Het is mogelijk dat Du Perron in de onderstaande tekst het pension bedoelt, dat naast het Savoy Hotel lag.
Het ergste was dat ik mij overdag op bureau voortdurend te gekleineerd voelde om mij zelf 's avonds in het Deca-park voor een flinke jonge reporter te houden; geen zweem van Rouletabille kon ik meer in mijzelf ontdekken, niets dan een melancholieke indische jongen wiens meisje meer voor een getrouwde man was gaan voelen en die nu voor niets in een pension aan het Koningsplein zijn kamer had. [Du Perron]

Links: Op Lapangan Merdeka lagen vroeger een renbaan en de velden van de Bataviasche Voetbal Club BVC.

De kantine en de velden van de Bataviase Voetbal Club waar ook mijn korfbal- en mijn hockeyclub bij hoorden, lagen in de zuidoostelijke hoek van het Koningsplein. Ik wist dat er op het ogenblik geen wedstrijden waren, te veel clubleden waren in deze maanden de hete stad uitgegaan en naar de bergen getrokken. Maar ik wilde zien of de kantine open was. En bij de pingpongtafel in de kantine vond ik Madi. [Zikken]

Rechts: Kedutaan Besar Amerika Serikat, de ambassade van de V. S.

Ga onder het spoorwegviaduct door.

Steek over via driehoekige 'vluchtheuvel'.

Ga linksaf: Jl Medan Merdeka Timur (Koningsplein Oost).

Rechts: PLN. Het voormalige Hoofdkantoor van de N.V. Nederlandsch-Indische Gasmaatschappij en de Technische Dienst en Storingsdienst van het Electriciteitsbedrijf van de N.V. Nederlandsch-Indische Gas Maatschappij.

Bij de Gasmaatschappij wordt op de 8e van de maand altijd met eenige plechtigheid de vlag geheschen. Op 8 Februari scheurde de vlag, wat eenige Europeesche meisjes aanleiding gaf te giechelen. Er volgde een wat geïrriteerde Japansche toespraak, waarin vermoedelijk van de Tenno Heika gerept werd. De meisjes giechelden opnieuw en zijn sindsdien opgesloten [Jansen]

NB. glas in lood N.I.G. (Nederlandsch-Indische Gasmaatschappij)

Rechts: Jl Batu (Gang Batoe).

Een gedeelte van de CAS lag op een terrein aan het Koningsplein, een andere afdeling was te bereiken via Gang Batoe, een doodlopende steeg tussen hoge witte tuimuren.

Er heerste een stemming van vijandigheid en onderdrukte opwinding, die zich in het vrije kwartier en bij het uitgaan van de school uitte in opstootjes bij de fietsenhokken en in gang Batoe, met debatten, schermutselingen of een uitwisseling van opschepperijen en quasi-ernstig gemeente beledigingen en scheldwoorden. [Hasse]

Rechts: 14 – Galeri Nasional (in 1992 geopend).

Plattegrond 4

Wij gingen school op de Carpentier Alting Stichting, kortweg CAS genoemd, eigenlijk een complex van scholen, in de loop van dertig of veertig jaar gegroeid rondom het oorspronkelijke gebouw, een groot oud-Indisch woonhuis, waar in de tijd die ik mij herinneren kan, een internaat voor meisjes gevestigd was. Op het terrein lagen een Lagere School, een Lyceum, een vijfjarige en naar ik meen ook een driejarige HBS. [Haasse]

Ga via de voetbrug naar de overkant van de straat en ga vandaar in noordelijke richting naar Stasiun Gambir.

Station Batavia-Centrum – Van het oude station staat aan de straatkant alleen nog het hek ...
In 1871 opende de NIS de eerste lijn vanaf “Halte Koningsplein” naar de haven. Twee jaar later was het Koningsplein verbonden met Buitenzorg en in 1918 was het het belangrijkste station van de stad. In die zelfde tijd werd de lijn overgenomen door de Staatsspoorwegen en het station werd verbouwd. Dat gebeurde tien jaar later nog eens. Bij de verhoging van de spoorbaan in de jaren negentig van de vorige eeuw kwam er een nieuw station Gambir.

't Is kwartier voor zessen, bijna dag; op het perron en aan het stationsgebouw van Weltevreden brandden nog enkele gasvlammen.

De passagiers voor den trein van zes uur, naar Buitenzorg en verder door den Préanger naar Maos, zijn voor 't grootste deel reeds ingestapt of staan met vrienden en kennissen pratend bij de waggons. [Van Maurik]

In het gebouw: een stationskiosk.

Wij hadden op alle lagere scholen een grote verzamelwoede voor de platte boekjes met schreeuwend gekleurde omslagen die de avonturen bevatten van Lord Lister, Nick Carter en Buffalo Bill; ik las ze niet alle, maar wilde zoveel mogelijk nummers hebben; de moeder van Emiel gaf mij soms een dubbeltje, dat aan de stationskiosk van het Koningsplein direct in zo'n boekje werd omgezet. De verkoper was een oude inlander met een bril op; onze handigheid was om telkens twee boekjes weg te nemen in plaats van één, wij dankten hem dan

beleefd, waarvoor hij als inlander gevoelig was, en rolden onze buit haastig maar quasi-nonchalant op terwijl wij weggingen. Het kwam niet in ons op te denken dat wij de man daarmee benadeelden, de stationsbibliotheek, dachten wij, was rijk genoeg om deze kleine verliezen niet te merken. [Du Perron]

Ga terug naar de voetbrug en steek daar weer over en vervolg de wandeling in noordelijke richting.

Rechts: Gereja Emmanuel – Protestant Church in Western part of Indonesia – the “Immanuel” congregation; vroeger genoemd Willemskerk.

Datzelfde jaar werd de eerste steen der Willemskerk gelegd op Koningsverjaardag, 24 Augustus 1835. Zij werd ingewijd in 1839, alweder op Koningsverjaardag. Hier hielden de Lutherschen en de Hervormden weer Zondag om Zondag hun dienst, totdat beide gemeenten zich in 1854 vereenigden tot de Evangelische gemeente van Batavia.

De bouwkosten werden door den architect J.H. Horst, die onder toezicht van de commissie het ontwerp maakte, geraamd op f 192 000.-.

Ga rechtsaf: Jl Pejambon (Pedjambon) en loop rechtdoor, even het wijkje in.

Eens slenterde Justus in de buurt van het koningsplein achter de Willemskerk. Hij was alleen en plotseling dacht hij: Zo was Indië vroeger. Het was een kleine straat en er stonden drie of vier huizen, die er als door een wonderlijk toeval goed verzorgd uitzagen: witgekalkt en met een schoon erf. Het was er bladstil. Geen bedelaars met wonden die stonken als duizend doden, geen gehaaste grauwe mensen, geen benzinelucht, geen tanks. Alleen een stukje straat in gloeiend zonlicht, een verrukkelijke geur van de vlamvend rode bloemen, en verderop een rustiek bruggetje. [Van der Hoogte]

Ga terug naar Medan Merdeka en ga rechtsaf.

Rechts: 5 Kementerian Perhubungan.

N.V. Koninklijke Paketvaart-Maatschappij (1916-1923, AIA: Ghijssels-Von Essen).

Ik stuur je een bundel kranten – of ik zal ze meegeven aan Frans – waarin ook voorkomt een officieel rapport aan de regeering over de werkuren aan boord van de Koninklijke Paketvaart Maatschappij, een half gouvernementele maatschappij, die de verbinding onderhoudt met de kleinste eilandjes van den Indischen archipel. Ze hebben alles in het werk gesteld om dit rapport geheim te houden en het is hun ook langen tijd gelukt, maar ten slotte ging het toch niet langer meer (want Holland is er ook nog!) en zoodoende lees je dan, hoe het nou eigenlijk is. [Walraven]

Rechts: Militair terrein met een gebouw dat wat van de weg af ligt (waarschijnlijk het gebouw van de Indische Ondernemersbond).

Rechts: Pertamina. De plaats van de Broederschool (Congregatie van den H. Aloysius, Oudenbosch).

Men zond mij naar de Boederschool. De oude vooroordelen van mijn ouders spraken weer: ik had met inlandse kinderen mogen spelen zoveel ik wilde, maar ik mocht niet ‘besmet’ worden door de halfbloeds van de buurt, en de katholieke sfeer scheen mijn moeder nog altijd een uitkomst. Ik werd dus op een school gedaan aan het Koningsplein, een groot halfuur met de trein van Meester-Cornelis; ik moest iedere morgen vroeg opstaan, het chinese kamp doorlopen, in een zwart groezelig stationnetje een boemeltrein nemen om in het station Koningsplein uit te stappen, een grote hoek van dit plein omlopen om in een soort klooster binnen te gaan. En mijn rampen begonnen. [Du Perron]

Rechts: Bank Mandiri.

Plattegrond 5

Hoofdkantoor Koninklijke Nederlandsch-Indische Luchtvaart Maatschappij. Onderdeel van een complex samen met de Bataafsche Petroleum Maatschappij. (Fermont-Cuypers, architect Nix, 1937-1938).

Het kantoor van de K.N.I.L.M. beslaat den geheelen vleugel aan de Koningsplein-Oost-zijde, zoowel op den beganen grond als op de 1ste verdieping, terwijl langs dezen gevel wegens de Oostelijke ligging een galerij is aangebracht, welke toegang geeft tot het passage-kantoor. Op den hoek is een toren ontworpen, welke bekroond wordt door een Shell-teeken, dat 's avonds wordt verlicht.

Ga rechtsaf: Jl Perwira (Willemslaan).

Rechts: 4 Pertamina (Hoofdvertegenwoordiging van de Bataafsche Petroleum Maatschappij).

Ik liep 's morgens wel eens bij de Nederlandsche recherche aan, in het vroegere B.P.M.-gebouw op den hoek van de Willemslaan, en kreeg daar politierapporten ter inzage, die van een droeve eentonigheid waren. In de wachtkamer zaten soms Indo-Europeesche of Indonesische vrouwen te snikken: hun man was vannacht door een bende pemoeda's weggehaald, of ze hadden een dreigement in die richting toegezonden gekregen met 'n kris en het woord 'merdeka' er onder, en hun man hield zich nu ergens verborgen, terwijl zij zelf niet meer naar huis durfden. [Fabricius]

Rechts: 6 Pertamina, de voormalige woning van de Agent, de hoofdvertegenwoordiger van de B.P.M.

Aan de **linkerkant** van de straat lag het Kantoor Commandant 1e Divisie.

Toevallig zag ik twee of drie weken later voor een militair gebouw in de Willemslaan nog weer een Nederlandsch konvooi gereed staan om naar Kebajoran te vertrekken, en daar het kamp de laatste dagen weer druk omstreden was geworden, kwam de gedachte in me op om binnen te lopen en te vragen of ik mee mocht en dan meteen eens 'n nacht overblijven. [Fabricius]

Ga terug en linksaf.

Ga de voetbrug over en vervolg de route in noordelijke richting.

Ga onder spoorwegviaduct door.

Honderden vrouwen staan intusschen bij de spoorwegovergangen uit te kijken naar treinen met Nederlandsche krijgsgevangenen die hier passeeren in de richting Priok. Waarheen ze gaan? Naar Sumatra, Borneo of verder weg naar Japan zelf? [...] Tehupeiry vertelde aan C. dat de krijgsgevangenen, die hun vrouwen bij 't passeeren van Menteng en Koningsplein vroolijk toewuifden bij de spoorwegovergangen, hun tranen niet konden inhouden, toen ze in Priok de booten zagen waarmee ze weg worden gebracht.

Het gerucht wil dat de bestemming Sumatra is. Kolemijnen? [Jansen]

Het plan om de spoorlijn in de stad te verhogen, werd in 1929 vanwege de economische malaise, geschrapt. In 1992 werd het alsnog uitgevoerd; de spoorbaan van Manggarai naar Jakarta Kota is nu verhoogd.

Ga linksaf: Ingang van Lapangan Merdeka.

Ga in de richting van de MONAS: Monumen Nasional, en **ga** vrij snel daarna **rechtsaf**, naar Patung Pangeran Diponegoro, het standbeeld van Prins Diponegoro.

Maar toen ik, in de schooltram mijn geschiedenisboekje doorbladerend, stuitte op een lofzang op generaal De Kock, die op zo uiterst tactische wijze Dipo Negoro in zijn macht had weten te krijgen, viel ik luidkeels uit over zo'n gemene rotstreek. Ik was heel verbaasd instemming te vinden, niet bij mijn schoolkameraden, maar bij een paar Knil-officieren, die toevallig in de tram zaten, en die De Kocks list blijkbaar niet in overeenstemming vonden met hun erecode. [Romein]
[Multatuli:] Of is 't niet door trouwbreuk dat Diepo Negoro is gevangen genomen? Was hem niet vrijgeleide gegeven?

Het park rond het standbeeld van Prins Diponegoro heette vroeger het Decapark.

Men heeft de Decapark-tribune wel eens de Augiasstal van Hercules genoemd, maar dat is je reinste kwaadsprekerij. Deze tribune is immers Hercules zelf: beschikkend over een Herculische kracht en moedig voortlevend onder het Nessus-kleed van de verwaarlozing. [Robinson]

Ga in de richting van de Monas.

Eerst langs het vroegere Koningsplein, nu Merdekaplein, immense grasvlakte met in het midden de Vrijheidszuil, door een jeugdige, sceptisch geworden Indonesische intelligentsia oneerbiedig in Sukarno's Last Erection omgedoopt; de puur gouden vlam die eruit oplaait moet de jonge staat een klein vermogen hebben gekost. [Fabricius]

Midden op het veld rijst, blinkend in schijnwerperlicht, een torenhoge witte zuil, bekroond door een – naar men zegt met echt bladgoud bedekte – gebeeldhouwde vlam: het symbool van de vrijheid van Indonesië, dat in het stadswapen de plaats heeft ingenomen van het met lauweren omkranste zwaard van Batavia. [Haasse]

Een muurtje omgeeft de trap, die leidt naar de ondergrondse ingang van de Monas.

Het kaartje dat men koopt is alleen voor het museum in de voet van het Monument.

Om met de lift naar het uitzichtplatform te gaan, moet een apart kaartje worden gekocht.

Daar moet speciaal om gevraagd worden.

De lift heeft een zeer beperkte capaciteit. Men moet daarom rekening houden met een lange wachttijd bij de lift.

Ook dient men rekening te houden met een beperkt uitzicht vanwege de luchtvervuiling.

Het museum bestaat uit een aantal diorama's, die betrekking hebben op de historie van het Indonesische volk.

Ga met de lift naar het uitzichtplatform.

Uitzicht naar het noordoosten:

Die wijdte van hemel geeft aan het Plein een eigen toon en een eigen atmosfeer. De verandering in den loop van den dag en van het jaargetijde, waarnaar in de straten maar te gissen valt, hier vertoonen zij zich in al hun tinten en trekken. [De Wit]
Het Koningsplein bijvoorbeeld, het grootste plein, niet alleen van Batavia, maar misschien wel van alle bestaande steden, is een langwerpige kwadraat midden in de stad gelegen, [Van Maurik]

's Avonds bij de toenmalige slechte straatverlichting lag daar het Koningsplein in het donker als een binnenhaven; de boomen aan den zoom, toen nog niet zoo vol en hoog, leken bomschuiten en kotters aan de kade gemeerd, en de lichtjes der huizen daar tusschen door completeerden het beeld van een haven bij nacht... [Ido]
Over het groote stadsplein, dat 's avonds geelk op een haven, waarvan de kaden gevormd werden door de boomenrijen langs de zoomen, begon langzaam de ochtend te gloren. [Ido]
In plaats daarvan slungelde hij langs een dorre grasvlakte, zes keer zo groot als het Malieveld in Den Haag en tien keer zo kaal. [Van der Hoogte]

Uitzicht naar het zuidoosten:

...het Koningsplein van Batavia, vroeger het stijlvolle, vierkante grasplein, de immense aloon-aloon, waar ter Zuidzijde, bij helder weêr, Salak en Gedeh blauwende zich afschetsen tegen de lucht ... [Couperus]
Door de verbazende grootte van het plein merkt men evenwel dat station ternauwernood op en ziet men al wandelend, nu eens een detachement soldaten, die exerceeren, dan weer een afdeling artillerie met kanonnen, oefening houdend, [Van Maurik]

Toen daalde op een goede dag een jachtvliegtuig op het Koningsplein te Batavia en de G.G. vloog mee naar Kalidjati. Het was een complete verrassing. [Koch]
... het vuurwerk was prachtig; er waren duizende rijtuigen en tienduizende toeschouwers verzameld op het Koningsplein, trouwens uitgebreid genoeg om het dubbele aantal te bevatten, [Foore]

Uitzicht naar het zuidwesten:

Het heette in de wandeling CAS-pak, en werd ook gedragen bij alle gelegenheden waar de school vertegenwoordigd door een groep of in haar geheel officieel aanwezig was: bij excursies en sportwedstrijden en bij de jeugdmanifestaties op het Koningsplein ter ere van de 31ste Augustus [Haasse]
Een oudere collega van de krant had mij meegenomen; wij stonden onder het inlandse Zondagspubliek van het Koningsplein, tussen de verkopers van soto en tjintjao [Du Perron]

Op 't Koningsplein (nu 'Gambir' genoemd) komt Soekarno's stem zwaar door de radio. Hij wacht telkens op applaus. Hij articuleert langzaam het woord In-do-ne-sia als hij op effect uit is. [Jansen]
Bij wijze van oefening zouden 23 Japanse vliegtuigen omstreeks het middaguur een 'aanval' op de stad doen. [Bouwer]
Een grote massa-bijeenkomst, die door de republikeinse leiders vanmiddag op het Koningsplein is bijeengeroepen, is door de Japanners uiteengejaagd. [Bouwer]

Uitzicht naar het westen:

Op een avond vóór het eten zat mevrouw H., nog een nicht van Tine, in haar voorgalerij aan het Koningsplein, toen een huurrijtuig het erf opreed; daaruit stapte Tine, die op haar toeliep met de woorden: “Dag nicht, hier ben ik. Ik kòn het thuis niet uithouden. Dekker is een duivel!” [Du Perron] Intusschen reed onze calèche in snellen draf langs het Koningsplein. [Ten Brink] Zij zag op het Koningsplein een heer en een dame wandelen: dat waren die en die: die wandelden altijd, dat was bekend in

Batavia. Verder ontmoette zij niemand. Niemand. [Couperus] Langs de breede lanen ging niet één enkele auto, maar gingen wel de mooie landauers van de families' der lieve jonge meisjes, en lili, Toetie, Nonnie toerden er met pa en ma het Koningsplein om, op den statigen tred der Preanger-paarden. [Couperus] Maar het meisje was niet van een aard om er passief bij te blijven. Zij schreef hem een anonymen brief, waarbij ze rendez-vous gaf op 'n avond op het Koningsplein. [Daum] Op zekere avond stond ergens bij het Koningsplein weer een van onze jongens met zijn duim in de hoogte, [Brandt]

Ga terug naar de ingang van het park.

Ga linksaf: Jl Medan Merdeka Utara (Koningsplein Noord) en ga met de weg mee naar links.

Rechts: Militer: Tentara Nasional.

Plattegrond 6

Hoofdkantoor Algemeene Volkscredietbank. '(1939, Blankenberg.)

Hij schrijft een nieuwjaarsgroet over de samenwerking van Japanners en Indonesiërs, de betrekkelijke lichte offers die de Indonesiërs brachten en de daartegenover staande schuldbevrijding aan de Hollanders. (Volkscredietbank?) (de Nederlands-Indische banken werden op 20 oktober 1942 opgeheven). [Jansen]

Rechts: Jl Veteran III (Secretarieweg).

Maar.... daar herken ik, op den hoek van het Koningsplein en een 'gang' (zijstraat) het eigen ouderlijke huis van vroeger! [Couperus] Langs het Koningsplein woonden in de deftige huizingen nagenoeg alle leden van den Raad van Indië, de resident en andere autoriteiten, de handelsmagnaten en rijke particulieren, die bij elke poging tot verandering of verbouwing van hun plein dadelijk hun tanden lieten zien. Zij hadden elk afzonderlijk en allen te zamen heel wat meer in de melk te brokkelen dan nu. Dies liet men het plein ongemoeid. [Ido]

Rechts: Bina Graha - Istana Negara, het voormalige Paleis van de Gouverneur Generaal.

Het paleis van Z. Ex. den Gouverneur-Generaal bevindt zich ook aan het Koningsplein en onderscheidt zich door deftigen eenvoud. Mij dunkt voor den onderkoning van Insulinde zou het fraaier hebben mogen zijn, al maakt het geheel, door de daarbij geplaatste hoofdwacht en bijgebouwen ook een goeden indruk. [Van Maurik]

Ga rechtsaf: Jl Medan Merdeka Barat (Koningsplein West).

Rechts: 3 Kementerian Koordinator Bidang Pembangunan Manusia.

Voordien het Passagekantoor van de Rotterdamsche Lloyd en het Hoofdbureau Passagedienst van de Stoomvaart Maatschappij Nederland (1928, Fermont – Cuypers). Plattegrond 7

1870, het jaar dat de Stoomvaart Maatschappij Nederland werd opgericht met het doel een geregelde scheepvaart tussen Nederland en Nederlandsch-Indië aan te leggen door het kanaal van Suez. [Ido]

Maar ik vind, dat je veel te weinig erwten stuurt. Je kon misschien mij een flinke kist sturen, b.v. 10 maal zooveel als deze zending en mij de kosten van verscheping opgeven. Bij de Rotterdamsche Lloyd moeten ze dat wel in orde kunnen maken. [Walraven]

Rechts: Radio Republik Indonesia.

Hier stonden het Hoofdkantoor en Studio's van de Nederlandsch-Indische Radio Omroep, de "Nirom".

Inderdaad, de radio toont thans meer dan ooit een zegen te kunnen zijn voor Indië. Door de wijze, waarop de Nirom haar verzorgt, is zij dat beslist. Men zou, als een onzichtbare, gevleugelde geest, eigenlijk naar al die eenzame woningen op verlaten, afgelegen plaatsen in de binnenlanden van onzen Archipel moeten vliegen en daar ongemerkt een kijkje nemen door de vensters in de kamer waar de radio staat, om te beseffen, wat zoo'n apparaat beteekent voor de bewoners. [Ido]

Links: op het Lapangan Merdeka lag het Hoofdbureau van Politie; het voormalige Hotel Koningsplein.

Wij brengen het eerste kiekje van het fraaie hotel, door de S.S. in vier maanden uit den grond gestampt.

Na 4 dagen werd ze overgebracht naar 't politiebureau op 't Koningsplein, waar ze ruim 6 weken in een cel heeft gezeten. Daar was 't beter. Japanners kwamen er praktisch niet. Ze wende aan alles, behalve 't eten en viel 15 kilo af. Ook aan 't slapen op de steenen, nadat ze 't eerst met een plank had geprobeerd, maar dat in verband met de wandluizen in 't hout had opgegeven. [Jansen]

Rechts: (Het midden van het gebouw van) Kementerian Komunikasi dan Informasi. Op deze plaats stond het Consulaat Generaal van Frankrijk.

Voor de Japanse Krijgsraad in Batavia in het voormalige Franse consulaat-generaal (dat de Japanners nu ook hebben ingepikt) is de rechtszaak begonnen tegen de aanstichters van de opstand in de kazernes van de 'Peta' in Blitar op 14 februari j.l. [Bouwer]
Tot op Tanah Abang, aan de overzijde van de kali, moest men soms de ooren dichtdrukken voor het hartbrekend gegil van de aldus 'verhoorde' mannen en vrouwen, zoo werd mij verzekerd. [Fabricius]

Rechts: JI Musium / Sarana Jaya.

Toch hing er een beetje glorie om Museumlaan nummer zeven. Daar had blank bloed gevloeid. Er werd gefluisterd over mijn ouders, omdat die zich daar niets van aantrokken. [...]

De voorgalerij is aan twee zijden open. De voortuin vol langstelige oranje canna's, gele gerbera's, rode balsemien, loopt langs een paar treden omhoog naar het huis, tot in de voorgalerij. Op de trap treden staan enorme potten, groen geschilderde kuipen, aardewerk urnen, gevuld met bloeiende planten. Niet hier en daar een pot, hier en daar een plant. De potten en kuipen rijgen zich aaneen. Het groen grijpt opzij, omlaag, omhoog en raakt verstrengeld. [Zikken]

Verantwoording van de afbeeldingen.

Koningsplein: Ons mooi Indië, XXXVIII.

Voormalige Compagnieskamer: Oud-Batavia Platen-Album, B 24 en B 25

Kruispunt met fontein: Post card PS-J 65

Hoofdingang van de Pasar Gambir in 1925: Jaarboek van Batavia 1927, 431

Natuurkundige Vereeniging: Gedenkboek van Nederlandsch-Indië, 101-102

Broedersschool: Briefkaart – Uitgave G. Kolff & Co., Batavia 12 79664

Gebouw BPM – KNILM: De Bataafsche Petroleum Maatschappij, 4

Monas en beeld Diponegoro: Post card PS-J 25

Paleis Koningsplein: Handbook of the Netherlands East-Indies, 94

Hoofdbureau van Politie: Het Indische Leven-1, 754

Deze wandeling is overgenomen van de website
www.IndischeLiteraireWandelingen.nl

Deze wandeling is samengesteld in samenwerking met
www.KantEnKlaarSuriname.com

